

Valtakunnallinen teema	ESR+ -toimintalinja 5: Sosiaalisten innovaatioiden Suomi, Erityistavoite 5.1: Turvaverkkoja nuorten tulevaisuuteen Koordinaatiohanke
Välittävän toimielimen yhteyshenkilö(t)	[Nimi, sähköpostiosoite, puh.nro]
Koordinaatiohankkeen yhteyshenkilö(t)	[Nimi, sähköpostiosoite, puh.nro]
Ministeriön/ministeriöiden vastuuhenkilö(t)	Sosiaali- ja terveysministeriö: Elina Palola elina.palola@gov.fi
Toteutusaika	2022 - 2027
Rahoituskehysarvio (EU+valtio)	4 milj. € valtakunnalliseen koordinaatiohankkeeseen

1) Yhteys EU:n strategioihin, Suomen saamiin maakohtaisiin suosituksiin sekä kansallisiin strategioihin, ml. RRF

Toiminnan viitekehyksen muodostavat hallitusohjelmateemat sekä Suomen saamat maakohtaiset suositukset, joissa sosiaalinen oikeudenmukaisuus on yksi kilpailukykyisen kestävyuden neljästä painopisteestä. Euroopan unionin neuvosto suositti 5.6.2019 Suomea vahvistamaan aktiivista osallisuutta sekä 20.5.2020 toteuttamaan toimia, joilla se parantaa sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuutta. Hallitusohjelman mukaisesti edistetään lasten ja nuorten osallisuutta, tuetaan perheitä, edistetään nuorisotakuuta sekä vähennetään köyhyyttä ja osattomuutta ottamalla entistä paremmin huomioon huono-osaisuuden riskitekijät ja ylisukupolvisuus. Lastensuojelun jälkihuoltoa kehitetään monialaiseksi aikuistumisen tueksi.

EU:n strategioista erityistavoitteella on vahva yhteys eurooppalaiseen lapsitakuuseen (European Child Guarantee), nuorisotakuuseen ja EU:n lasten oikeuksien strategiaan. Tärkeänä kehyksenä toimii myös Suomen kansallinen lapsistrategia, jonka tavoitteena on lapsen oikeuksia kunnioittava yhteiskunta. Lapsistrategian pohjana on YK:n lapsen oikeuksien sopimus.

2) Lisäarvo kansalliseen toimintaan ja yhteistyö alueellisen rakennerahastotoiminnan kanssa

Sosiaaliset innovaatiot ovat nuorten turvaverkkojen osalta päämääriltään yhteiskunnallisia, keinoiltaan sosiaalisia ja liittyvät laaja-alaisesti lasten, nuorten ja perheiden arkeen. Ne ovat uusia, toimivia ideoita, joiden avulla löydetään ratkaisuja yhteiskunnan tarpeisiin ja ongelmiin. Niillä on yhteiskunnallista hyvää tuottava vaikutus, ja niiden tekeminen luo uusia vuorovaikutussuhteita.

Sosiaaliset innovaatiot edellyttävät uuden osaamisen kasvattamista sekä ammattilaiset ja asiakkaat mukaan ottavan kehittämisprosessin rakentamista. Paikalliset tai teemakohtaiset toimintatapamuutokset voidaan kiinnittää säännös- ja palvelujärjestelmien, toimintapolitiikan ja organisatoristen rakenteiden uudistuksiin toimintamallien kuvauksen, tukimateriaalituotannon, soveltavien työpajojen ja muiden osallistavien kohtaamisten kautta. Kun muita kuin sosiaalisen innovaation alun perin kehittäneitä organisaatioita tai verkostoja autetaan soveltamaan uusien toimintamallien käyttöönoton keskeisiä piirteitä omassa toiminnassaan, innovaatioita voidaan levittää toimintamallien uudistuksiksi, jotka parantavat yhteiskunnan taloudellista, sosiaalista ja inhimillistä suoritus- ja toimintakykyä sen eri sektoreilla.

Tässä kontekstissa sosiaalisilla innovaatioilla tarkoitetaan lastensuojelun ammattilaisten ja muiden toimijoiden kehittämää ja käyttöön ottamia uusia toimintatapoja, käytänteitä tai toimintamalleja, jotka uudistavat kokonaan tai osittain aikaisempaa toimintaa palvelujen käyttäjien kanssa. Sosiaalinen innovaatio ei tarkoita jossain muualla kehitetyn mallin käyttöönottoa toisaalla, vaan paikallisuus, kontekstisidonnaisuus ja osallisuus ovat sen tärkeitä kriteerejä.

Valtakunnallinen koordinaatiohanke rahoitetaan sosiaali- ja terveysministeriön rahoituskehyksestä, ja se on tärkeä osa kansallisen lastensuojelun muutostyön tukemista. Ministeriön ja koordinaatiohankkeen yhteistyö tulee olemaan kiinteää, samoin yhteys välittävänä toimielimenä toimivaan Hämeen ELY-keskukseen. Tavoitteena on, että valtakunnallinen koordinaatiohanke ja alueiden rahoittamat hankkeet muodostavat tavoitteellisen yhdessä kehittämisen kokonaisuuden, jossa ohjelmakauden päättyessä on saatu uudistettua suomalaista lastensuojelua entistä paremmaksi ja niin sosiaalisesti kuin taloudellisestikin kestävämmäksi. Tämän mahdollistamiseksi alueellisten pilottien tulisi olla hyvin fasilitoituja, tavoitteellisia, mukautuvia ja innovatiivisia kehittämiskokeiluja, joiden oppeja ja tuloksia yhteiskehitetään, vertaisarvioidaan, mallinnetaan, jaetaan ja kootaan yhteen hankkeiden koko keston ajan.

Lastensuojelun sosiaalisten innovaatioiden kehittäminen ja hyödyntäminen vaativat tuekseen kansallisesti koordinoitua ja tavoitteellista yhteistyötä sosiaali- ja terveysministeriön, pilottihankkeiden, rahoittajien ja eri hallinnon tasojen monialaisten toimijoiden välillä. On myös tärkeää tehdä yhteistyötä muiden kansallista ja alueellista lastensuojelun kehittämistyötä tekevien ja/tai rahoittavien toimijoiden (esim. STEA, järjestöt, tutkimuslaitokset, säätiöt) kanssa. Sosiaalisia innovaatioita toteutetaan myös muissa erityistavoitteissa, ja varsinkin ET Yhdenvertaiseen osallisuuteen liittyvän kokonaisuuden tulisi toimia yhteen sosiaalisten innovaatioiden kokonaisuuden kanssa. Suomi on mukana myös eurooppalaisessa sosiaalisten innovaatioiden hankkeessa, johon tämä erityistavoite kytkeytyy.

3) Toiminnan kohderyhmät

Kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien lasten ja nuorten pärjäävyyden ja yhdenvertaisuuden edistäminen on olennainen osa kestäväen yhteiskunnan kehittämistä ja sitä edistävää ohjelmatyötä. Toiminta kohdistuu kaikkiin ESR+-ohjelmatyöhön osallistuviin sekä potentiaaliin hankkeiden toteuttajiin. Kohderyhmiä ovat esim. kunnat ja hyvinvointialueet, aluehallintoviranomaiset, valtion koulukodit, tutkimus-, koulutus- ja kehittämisorganisaatiot, yritykset ja kolmannen sektorin toimijat.

4) Toiminnan konkreettinen sisältö ja mahdolliset alateemat; mitä toiminnalla tavoitellaan ja millaisia muutoksia nykytilanteeseen odotetaan; onko toimintaan aiemmin kohdennettu EU-rahoitusta

Sosiaalisten innovaatioiden toimintalinja keskittyy tukemaan hanketyön keinoin lastensuojelun asiakkaana olevien lasten ja nuorten pärjäävyyttä uudistamalla ja parantamalla heidän samaansa tukea, palveluja ja niiden vaikuttavuutta. Valtakunnallisen koordinaation kautta edistetään yhteisesti linjattujen tavoitteiden saavuttamista alueellisesti ja valtakunnallisesti sekä varmistetaan sosiaalisten innovaatioiden hyödyntäminen osana kansallista lastensuojelun ja muun palvelujärjestelmän kehittämistä. Vastavaan toimintaan ei ole aiemmin kohdennettu EU-rahoitusta.

Lastensuojelun alueellisten pilottien yhteisinä strategisina tavoitteina ja painopisteinä ovat:

- 13-17- vuotiaiden lasten sijoitusten määrän vähentäminen laadukkailla ja vaikuttavilla, lasten ja perheiden arjen tarpeisiin vastaavilla lastensuojelun avoimuudella tukitoimilla, työmenetelmillä ja palveluilla;
- koko perheen ja erityisesti vanhemmuuden tukeminen huostaanottotilanteessa, huostaanoton aikana ja sitä purettaessa sekä muissa siirtymävaiheissa, jotta perheen vuorovaikutussuhteet ja toimintavalmiudet vahvistuisivat eikä kukaan jäisi yksin;
- jälkihuollon uudistaminen monialaiseksi aikuistumisen tueksi, jotta kaikilla nuorilla olisi valmiudet pärjätä itsenäisesti ja edetä tavoitteidensa suuntaisesti koulutukseen ja työelämään;
- lastensuojelun sijaishuollon palvelujen ja muun palvelujärjestelmän systemaattisen yhteistyön kehittäminen ja uudistaminen siten, että palvelujärjestelmä kykenee vaikuttavasti ja pitkäjänteisesti vastaamaan sijaishuollossa olevien lasten mielenterveys- ja päihdeongelmiin.

Valtakunnallinen koordinaatiohanke tekee systemaattista yhteistyötä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa ja tukee välittäviä viranomaisia ja alueellisia pilottihankkeita

- tukemalla lastensuojelun uudistamista ja yhdistämällä paikalliset innovaatiot kansalliseen kokonaiskuvaan;
- lisäämällä tietämystä ja ymmärrystä lastensuojelusta ja sen kansallisista kehittämislinjauksista sekä sosiaalisten innovaatioiden kehittämisestä yhteistyössä asiakkaiden, ammattilaisten ja eri sidosryhmien kanssa;
- edistämällä sosiaalisten innovaatioiden arviointia ja vaikuttavuutta hankehakujen ja –toimintojen eri vaiheissa;
- vahvistamalla hankkeiden yhteistyötä, jatkuvaa yhdessä oppimista ja tukemalla niitä viestinnässä;
- edistämällä sosiaalisten innovaatioiden hyödyntämistä, mallintamista ja levittämistä mm. sparraamalla hankkeita sekä toimimalla välittäjänä alueellisten pilottien ja muutoksen ohjaamisen ja toimeenpanon avaintoimijoiden välillä.
- osallistumalla kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön sosiaalisten innovaatioiden kehittämiseksi ja hyödyntämiseksi.

5) Yhteistyö, kumppanuudet, yhteiskehittäminen; mitä toimijoita mukana suunnittelussa ja toteutuksessa, missä rooleissa; millä tavoin osallistettu kohderyhmää

Valtakunnallinen toiminta keskittyy strategisesti keskeisiin, yhdessä valittuihin kehittämisteemoihin ja perustuu laajaan kumppanuus- ja verkostotoimintaan. Suunnitteluun, yhteiskehittämiseen ja toteuttamiseen kutsutaan mukaan sidosryhmiä, ammattilaisia ja palvelujen käyttäjiä.

6) Tulosten mittaaminen ja käytettävät indikaattorit

Rahoitettavien hankkeiden valinnassa, tulosten mittaamisessa ja käytettävissä indikaattoreissa korostuvat sosiaalisille innovaatioille ominaiset piirteet eli

- 1) yhteiskehittämisen toimintatavan toteutuminen,
- 2) ratkaisun kohderyhmälähtöisyys, eli miten hyvin ratkaisu vastaa tarpeeseen,
- 3) hankkeen linkittyminen organisaation arkeen jo hankeaikana,
- 4) ammattilaisille tarjottu tuki uuden toimintatavan omaksumiseen sekä
- 5) mallinnuksen laatu toimintatavan leviämisen näkökulmasta. Myös
- 6) verkostoulottuvuus eli yhteistä innovaatiota ratkaisemassa olevien organisaatioiden lukumäärä voi toimia tärkeänä indikaattorina.
- 7) ratkaisun sosiaalinen, taloudellinen ja ekologinen kestävyys.

Kansallisina tulosindikaattoreina toimivat

- 1) koettu palvelun laatu sen käyttäjien näkökulmasta,
- 2) koettu helppous toimia uudella tavalla ammattilaisten ja verkoston näkökulmasta,
- 3) pyrkimys toimintatavan kustannustehokkuuteen ja
- 4) toimintatavan innovatiivisuus.

ESR+-seurannassa EU-komissiolle raportoitaviksi on esitetty

- 1) tuotosindikaattoriksi ”mukana olevien organisaatioiden lukumäärää (EECO18)” ja
- 2) tulosindikaattoriksi sama palvelun laadun mittari, joka on käytössä muissakin erityistavoitteissa

7) Toiminnan jatkuminen/juurruttaminen teemaan kuuluvien hankkeiden päättymisen jälkeen

Valtakunnallinen koordinaatiohanke tekee yhteistyötä ohjelmatoimijoiden (mm. hallintoviranomaisen, ministeriöiden ja välittävien viranomaisten) kanssa tulosten hyödyntämiseksi ja juurruttamiseksi.

8) Viestintäsuunnitelma

Viestintä on koordinaatiotyössä keskeinen työväline. Viestintäsuunnitelma tehdään yhteistyössä ohjelma-toimijoiden kanssa myöhemmin.